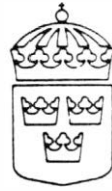

Motion till riksdagen

1989/90:A107

av Lars Werner m.fl. (vpk)
med anledning av prop. 1989/90:76
Regionalpolitik för 90-talet

Mot.
1989/90
A107

Sammanfattning

Regeringens regionalpolitiska proposition innebär en försvagning av stödet till befolkningen i nuvarande stödområden. Mot tidigare 13 % av befolkningen skall enligt förslaget endast 7 % ingå i något stödområde. Detta och en hel del annat i propositionen är steg på regeringens väg mot EG-anpassning, som vpk är kritiskt mot. Vpk avvisar förslaget till ändrad stödområdesindelning.

Vpk vill kraftigt höja länsanslagen med 516 miljoner kr.

Vpk vill i sin motion speciellt satsa på att förbättra kvinnornas situation i glesbygden. Vpk föreslår försöksverksamhet under kommande budgetår med sex timmars arbetsdag inom det kommande stödområde 1 för personal inom vård och omsorg. Vpk föreslår vidare satsning på daghem i glesbygd, bättre kommunikationer än regeringen samt satsning på komvux, vilka samtliga är förslag som gynnar speciellt kvinnorna.

Vpk satsar vidare på extra medel till kombinationssysselsättningar i jordbruket under rubriken landsbygdsutveckling.

Vpk:s ekonomiska förslag i sammanfattning

1.	Infrastruktursatsningar (motsv. 1 öre/kWh vattenkraft)	600 milj. kr.
2.	Höjning av länsanslagen	516 milj. kr.
3.	6 timmars dag stödområde 1	338 milj. kr.
4.	Landsbygdsutveckling	193 milj. kr.
5.	Träförädling i norr	150 milj. kr.
6.	Komvux	50 milj. kr.
7.	Glesbygdsdagis	50 milj. kr.
8.	IKS	33 milj. kr.
9.	Butiksstöd glesbygd	10 milj. kr.
10.	Distansundervisning	10 milj. kr.
	Summa:	1 950 milj. kr.

Finansiering

1.	Anvisade medel i vpk:s budget i januari 1990	1 000 milj. kr.
2.	1 öre/kWh vattenkraften	600 milj. kr.
3.	Annan användning nedsättning av socialavgifter	350 milj. kr.
	Summa:	1 950 milj. kr.

Ekonomisk bakgrund

Samhällsutvecklingen i de kapitalistiska länderna präglas alltmer av världskapitalismens ändrade villkor. Kapitalets transnationalisering skapar maktcentra som är oberoende av nations- och parlamentsgränser. Ekonomin präglas alltmer av privata jätteimperiers behov av nya marknader och större vinster. Denna utveckling sker i världen som helhet, i Europa och i Sverige.

I världskapitalismen sker nu en ökad konkurrens om herraväldet mellan främst tre centra: USA, Japan och Västeuropa. Konkurrensen mellan dessa centra och den regionalpolitik som är tillåten inom och mellan dessa block påverkar den svenska regionalpolitiken. Den regionalpolitik som har accepterats inom EG påverkar regionalpolitiken i Sverige och kommer i framtiden att än mer påverka denna.

Vardagslivet för familjen Bengtsson i Undersåker påverkas av de pågående förändringarna inom den globala kapitalismen och av den pågående svenska EG-anpassningen. Den proposition som denna motion svarar på, innehåller också delar av ytterligare EG-anpassning.

Under den starkt exportinriktade tredje vägens politik har såväl storfinsansens resurser som samhällets infrastrukturella satsningar i hög grad inriktats mot att främja EG-anpassningen.

Obalansen mellan regionerna inom landet

Inom landet har koncentrationen till storstäderna pågått under en följd av år. Det gäller företag, statsapparat, kultur, undervisning, trafiksystem m.m.

Denna koncentration har inneburit överhettning i ekonomin, spekulation i mark och bostäder, bostadsbrist och köer för vård och omsorg. Den ständigt ökande biltrafiken i storstadsregionerna har skapat en dålig stadsmiljö

och farlig livsmiljö. Den sociala servicen blir inom vissa sektorer allt mer krisbetonad. Samtidigt finns det stora delar av Sverige som har helt motsatta problem. Särskilt märkbara är dessa i Norrlands inland, Bergslagen och sydöstra Sverige.

Ett av de allvarligaste problemen är att det är *kvinnorna och ungdomarna* i dessa delar av landet som flyttar därifrån och söker sig till städerna. Regionalpolitiken och andra politiska beslut har hittills varit otillräckliga för att skapa förutsättningar för kvinnor och ungdomar att stanna kvar i hembygden. Riskerna är stora att nedläggnings- och utflyttningsvågen fortsätter om inte kraftfulla åtgärder sätts in för att motverka detta. Då räcker det inte med en fortsättning på 60-, 70- och 80-talens storvulna högtidstal, papperskilometer med verbal sörja från Utredningsverket, utan det krävs konkreta förslag och ekonomiska resurser.

I regeringens regionalpolitiska proposition tas en del av dessa problem upp. Man pekar också på de stora utvecklingsmöjligheter som faktiskt finns. Vpk ställer sig bakom tankarna att regionalpolitiken skall aktiveras, liksom att utslagningen från arbetslivet måste minskas. Vi stödjer också en utbyggnad och breddning av infrastrukturen och en ansvarsfull hushållning med naturresurserna.

Mål och riktlinjer för regionalpolitiken

Regionalpolitikens mål måste vara likställdhet och likvärdighet mellan landets regioner.

Regionalpolitiken skall inriktas på att ge människor tillgång till arbete, service, bostad, kultur och god miljö oavsett var de bor i landet.

Det är av betydelse att regionalpolitiken och övriga beslut som påverkar levnadsförhållandena i glesbygden också inriktas i ett ekologiskt perspektiv. Tekniken måste användas till att skapa mer slutna system och minska omsättningen av råvaror och energi.

Produktionen måste organiseras så att den befrämjar de arbetandes hälsa i fysiskt och psykiskt avseende. Arbetsmiljön behöver förbättras i många branscher. Det är viktigt att regionalpolitiska aspekter finns i förgrunden vid det framtida användandet av medlen i Arbetslivsfonden.

Kulturverksamheten är viktig ur regionalpolitisk synpunkt, vilket också påpekas i propositionen. En medveten satsning på kulturlivet har betydelse för att kvinnor och ungdomar skall välja att bo i de utsatta regionerna.

Metoder för en bättre regional balans

I propositionen föreslås en halvering av nuvarande stödområden om man ser till andelen av befolkningen i landet. Vpk avslår förslaget om ett minskat stödområde, då vi anser att minskningen ej är sakligt motiverad utan mer är ett utslag av EG-anpassning. Vpk vill tvärtom utöka antalet kommuner inom stödområdena något samt föreslå förändringar inom och mellan stödområdena. Vpk vill vidare i denna motion bl.a. föreslå en satsning på förbättrad infrastruktur, försök med sex timmars arbetsdag i stödområde I inom vårdområdet, höjning av länsanslagen, mer resurser till landsbygdsutvecklingen, stärkta lokaliseringsredskap m. m. Mer om detta nedan.

En breddad och förbättrad infrastruktur ingår som ett viktigt verktyg för att nå de regionalpolitiska målen. Det handlar om nyinvesteringar inom järnvägs-, väg-, tele- och energisektorerna. Det gäller också områden som forskning, utbildning, vård och omsorg, socialpolitik, socialförsäkringar, fritidsverksamhet, bebyggelseplanering, teknisk service som VA-system och renhållning, postväsende, luftfart, sjöfart, rättsväsende samt gränskontroll- och lantmåteriverksamhet.

I Västeuropa satsar man idag stora resurser på utbyggnad av spårbundna transporter. I Sverige har inga egentliga nysatsningar skett på järnvägen på många decennier. Det finns stora behov av utbyggnad av lokal pendeltågs- trafik, som skulle ha en positiv regionalpolitisk effekt.

Det finns stora behov av utbyggnad och förbättrad effektivitet när det gäller godstrafik på räls. Skall vi lyckas få en övergång av varutransporter från lastbil på väg till järnväg krävs satsningar på utbyggnad av järnvägen, men också effektiva depåer och terminaler för omlastning.

På samma sätt behövs satsningar för en utökning av varutransporter till sjöss. Det krävs också en översyn av taxepolitiken inom transportsektorn, där spårbundna och vattenburna godstransporter bör gynnas jämfört med i dag.

Till satsningar på infrastrukturella åtgärder föreslår vpk att 600 miljoner kronor anslås, att fördelas inom kommande stödområde 1 och 2.

De praktiska besluten att fördela resurserna får fattas på länsstyrelsenivå efter samråd med berörda kommuner samt fackföreningar och näringsliv.

Vpk:s förslag till stödområdesindelning

I huvudsak föreslår vpk att nuvarande stödområde A skall ingå i kommande stödområde 1. Nuvarande stödområden B och C behålls och ingår i kommande stödområde 2.

Från denna huvudprincip görs följande undantag:

- a) överflyttning till kommande stödområde 1. Vpk föreslår att följande kommuner/kommundelar förs över från nuvarande stödområde B till kommande stödområde 1: Västerbottenkommunerna Bjurholm, Lycksele, Vindeln och Norsjö samt Älvsby, kommundelarna Edefors och Gunnarsbyn i Bodens kommun samt Markbygdens kyrkobokföringsdistrikt i Piteå kommun i Norrbotten.
- b) tillskott till kommande stödområde 2. Vpk föreslår vidare att kommande stödområde 2 utökas med Hedemora kommun.

Ett demokratiskt skatteutjämningsystem

För att kommuner och landsting i glesbygd och på landsbygden skall klara att upprätthålla en bra lokal service – likvärdig den som finns i tätort – måste kommunalskattesystemet reformeras. *Dagens skatteutjämningsystem är helt otillräckligt. Ett nytt kommunalskattesystem behövs som bygger på principen om demokrati och likvärdighet mellan alla Sveriges landsändar.*

Försök med sex timmars arbetsdag med full lön inom barnomsorg, äldreomsorg, sjukvård och omsorg inom föreslaget stödområde I

Mot. 1989/90

A107

Vpk föreslår att försöksverksamhet startar för vissa grupper arbetstagare inom rubricerade områden och att de som som arbetar inom de kommuner som ingår i det kommande stödområdet 1 (enligt vpk:s förslag) erbjuds *hel-tidslön vid arbete sex timmar per dag*.

Försöksverksamheten föreslås pågå under år 1991.

Berörda yrkesgrupper är exempelvis hemhjälsbiträden, barnskötare, sjukvårdsbiträden, lokalvårdare inom landsting/kommun, skolmåltidsbiträden och likvärdiga yrkesbefattningar inom landsting och kommun med undantag för personal i arbetsledande ställning.

Försök bedrivs sedan något år i bl.a. Kiruna kommuns hemvård med sex timmars arbetsdag, vilket haft mycket positiva effekter på personalomsättning, minskade arbetsskador och kvaliteten på utförd service. En utvidgad försöksverksamhet till andra kommuner och landstingskommunala sektorer skulle kunna stimulera kvinnor att bo kvar eller flytta tillbaka till glesbygd. Samtidigt skulle nödvändig kommunal service kunna hållas igång även i små orter och byar.

Statliga och samhällsägda företag – löntagarfonder

De statliga och samhällsägda företagen samt löntagarfonderna kan ingå som verktyg i en ny, mer verkningfull regionalpolitik.

Eftersom marknadskrafterna inte förmått att av egen kraft utveckla försök och forskning kring alternativa energiformer bör det allmänna satsa resurser på detta – inte minst i perspektivet av en kommande avreglering av jordbruket.

På samma sätt bör det offentliga medverka till en ökad förädling av landets råvaror inom landet. Det gäller både inom metallurgin och på träområdet.

Statsföretag och löntagarfonderna bör ges ett ökat deltagande i den regionalpolitiska utvecklingen på dessa områden.

Utökade redskap att korrigera koncentrationstendenserna

Vpk anser det vara vettig politik att decentralisera ut mer av de regionalpolitiska besluten till länen. Vi anser dock att det behövs en central överblick och att denna i nuvarande tappning behöver stärkas.

Förslaget i den regionalpolitiska propositionen att bevara den rådgivande regionalpolitiska nämnden och tanken att förstärka den för regionalpolitiken samordnande statssekreterargruppen är båda bra men är otillräckliga för att uppnå en bra regional balans. Det behövs en särskilt ansvarig i statssekreterargruppen.

För att säkra de regionalpolitiska målen om likvärdighet och likställdhet mellan regionerna och att ge alla människor rätt till arbete, service, bostad, kultur och god miljö oavsett var man bor krävs ökade redskap för det allmänna att styra lokaliseringen av arbetsplatser.

Den styrning som marknadskrafterna idag utövar medför negativa effekter i form av utflyttning från landsbygd/glesbygd och koncentration av människor och arbetstillfällen till storstadsområdena. För att korrigera markna-

dens negativa styrning måste de demokratiska instanserna i landet få redskap för att hävda de regionalpolitiska målen.

De demokratiska instanserna kommun, landsting, län och riksdag måste kunna kontrollera och styra lokaliseringen av arbetsplatser för att kunna korrigera koncentrationstendenserna.

Vpk föreslår att regeringen återkommer med förslag till utformning av redskap som möjliggör för det allmänna att påverka lokaliseringen av arbetsplatser.

Nedsättning av socialavgifter

I propositionen föreslås att en nedsättning skall ske om 10 % av vissa företags socialavgifter inte bara i Norrbotten som är fallet idag, utan i hela det kommande stödområde 1 – till en kostnad för statsbudgeten om 350 miljoner kr.

Vpk yrkar liksom tidigare år avslag på denna form av företagsstöd och om förslaget om nedsättning av socialavgifterna.

Det finns både principiella och praktiska skäl som talar emot denna form av speciella privilegier för företag. Förmånerna är inte förenade med någon rimlig insyn och möjlighet till uppföljning från statens sida gentemot företagen, så som fallet torde vara med bl.a. lokaliseringsbidragen.

Avskaffandet av intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser

I propositionen föreslås att det stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser, s. k. IKS-verksamhet, som funnits sedan 1971, skall avskaffas. Motiveringen till förslaget från regeringens sida är ett luddigt resonemang om att arbetsmarknadspolitiken förändrats kraftigt sedan IKS tillkomst och att resurserna kan användas bättre.

Från vpk:s sida anser vi att IKS-verksamheten varit viktig ur sysselsättnings synpunkt och att den bör bibehållas som ett särskilt arbetsmarknadspolitiskt instrument inom ramen för glesbygdstödet.

Vpk avslår därför propositionens förslag att lägga ned IKS-verksamheten, som budgetåret 1988/89 kostade knappt 30 miljoner kr. Vpk föreslår istället att 33 miljoner kronor anslås till IKS-verksamheten, alltså en uppjustering till dagens penningvärde.

Butiksstöd i glesbygd

Sedan 1973 har stöd lämnats till kommersiell service i glesbygd i form av bl.a. stöd till dagligvaruservice- och drivmedelsföretag på ca 1 000 platser. Vpk delar Konsumentverkets bedömning att dagens butiks nät är gles utspritt i glesbygden och att ytterligare nedläggningar i många fall kan komma att medföra mycket negativa effekter på hushålls-, kommunal- och samhälls-ekonomisk nivå.

Konsumentverket och också regeringen har konstaterat att allt fler butiker med betydande ekonomiska underskott sökt det nuvarande servicebidraget, som i dag är maximerat till 60 000 kr. Konsumentverkets slutsats är att bidraget bör höjas till maximibeloppet 100 000 kr., men regeringen nöjer sig med att föreslå en höjning till 80 000 kr.

Vpk delar Konsumentverkets bedömning och föreslår därför en höjning till maximibeloppet 100 000 kr.

Budgetåret 1988/89 gavs stöd till kommersiell service om totalt 35 milj. kr. till omkring 200 butiker i glesbygd. Vpk föreslår att ytterligare 10 milj. kr. tillskjuts i kommande budget.

EG och regionalpolitiken

De förändringar av regionalpolitiken som propositionen föreslår är i viktiga avseenden ett led i anpassningsarbetet till EG.

Stödområdet minskas till att omfatta endast 7 % av befolkningen från att tidigare omfattat 13 % av befolkningen. Detta kommer många att uppfatta som en anpassning av svenska principer för stödområdesindelning till EG:s principer.

Den utredning om transportstödet som avviseras kommer troligen att också tvingas föreslå förändringar av detta stöd i liknande riktning. Att den högsta bidragsnivån till investeringar sänks från 50 % till 35 % motiveras i propositionen med direkt hänvisning till EG:s regler. Att möjligheterna till statliga investeringsbidrag utanför stödområdena avskaffas sker också med motiveringen att sådant stöd kan möta hinder inom EG. Att regeringen i propositionen vill tona ner flera olika regionalpolitiska insatser måste ses som ett led i anpassningen till den överstatliga organisationen EG.

Norrbotten

Trots högkonjunktur under 80-talet och de tidigare regionalpolitiska satsningarna i Norrbottens län kvarstår utvecklingsproblemen. Särskilt gäller detta inlandet. Alla kommuner utom Luleå, Piteå, Boden och Haparanda har under 80-talet fått se sin befolkning minska. Totalt har länet förlorat ca 4 000 invånare under 80-talet. Tillväxten i vissa kustkommuner innebär då att inlandet är de stora förlorarna. Arbetslösheten i länet är forfarande, trots att den sjunkit, ungefär 3 gånger större än i riket i genomsnitt. I Pajala är den 6–7 gånger större än rikets. Trots skatteutjämningsbidrag och regionalpolitiska satsningar har också inlandskommuner fått vidkännas åtstramning av offentlig service. Postkontor, bussturer och järnvägstrafik dras in. Inlandsbanan hotas av nedläggning. Vägstandarden är på många håll låg.

Norrbotten har också sina särdrag när det gäller näringslivets struktur. De stora statliga företagen I.KAB, SSAB, ASSI, Vattenfall och Domänverket har en mycket betydelsefull roll i länet. Om dessa företag maximalt hade nyttjats för att driva vidareförädling av råvaror och halvfabrikat längre skulle utvecklingen i länet kunnat se annorlunda ut.

Det är positivt att de aktieplacerande pensionsfonderna och löntagarfonderna tycks kunna engagera sig i statligt företagande. Riksdagen bör som sin mening till regeringen uttala att de statliga företagen på ett mer effektivt sätt skall medverka i att stärka utvecklingen i svagare regioner som Norrbottens län. En sådan medverkan skall givetvis ske på affärsmässiga grunder och i första hand med kapital och vinstmedel som finns i företagen och med stöd av en aktiv regionalpolitik. Öppnandet av en ny huvudnivå i Kirunagruvan är viktig för I.KAB:s utveckling. Investeringar vid SSAB i Luleå är nödvändiga.

Blekinge, Gotlands och Kalmar län – särskilt Blekinge – har en del typiska glesbygdproblem – låg FoU-verksamhet, utflyttning av ungdom, brist på tjänster inom privata sektorn och svårigheter för kvinnlig arbetskraft.

En fortsatt utlokalisering av statlig verksamhet från expansionsområdena är önskvärd. Den utlokalisering som genomförts har visat sig vara lyckosam. Vpk menar att möjligheterna att tillämpa utlokaliseringar även bör undersökas och uppmuntras på den privata sidan.

Den industri som finns och är baserad på jordbruksprodukter – stärkelse- och sockerindustri – måste vara garanterad överlevnad. I dessa branscher ryms en stor potential som i framtiden kommer att frigöras med hjälp av bioteknik.

En strävan bör vara att ge dessa län en del av det som annars automatiskt – på grund av den fria marknaden – tillfaller landets expansionsområden. Utifrån den snabba, positiva utvecklingen i Östeuropa, utifrån den växande insikten om våra gemensamma miljöproblem och utifrån våra samtidiga behov av strukturomvandlingar av respektive länders energisektorer, finner vpk att dessa tendenser sammanfaller i möjligheter och krav på satsningar i dessa län.

I takt med förändringarna i Östeuropa hamnar Sveriges ostkust mer i Europas centrum. Detta måste Sverige ta tillvara och utnyttja. Framför oss ligger – oavsett den exakta gången i Östeuropas utveckling – en kraftig ökning av kontakterna och aktiviteterna med öststaterna på alla tänkbara områden. Vpk föreslår därför att regeringen redan i år utreder och kommer med förslag på hur detta skall utvecklas så att inte de redan etablerade expansionsområdena i landet suger upp de nya möjligheterna och aktiviteterna.

Det gäller områden som turism, kultur, idrott, handel, utbildning och FoU-verksamhet, miljöåtgärder, gemensamma Östersjöprojekt (som inte har negativ miljöpåverkan, t.ex. akvakulturer), kommunikationsprojekt, energisamverkan osv. Östersjön skall inte längre utgöra en outtalad gräns mellan människor utan en samarbetsfär där människor och idéer må mötas. Detta är också helt nödvändigt för Östersjöns egen överlevnad som ett levande hav. Bara ett konkret exempel: Sveriges turistråd bör omedelbart få i uppdrag att ta fram lågprissestrar för turister österifrån som innefattar billig camping och enkla transportmöjligheter över Östersjön.

I dessa län finns ett kärnkraftverk – Oskarshamnsverket. I god tid måste det finnas en övergångsplan för omställning av den produktionen – regeringen har ej presenterat någon sådan plan. Främst bör verket byggas om till biobränsleanläggning. Detta kan kompletteras med FoU och framtagning av biobränsleprodukter (metanol och etanol) och biobränsle drivna fordon, kanske i samarbete med Kalmar verkstad. I trakten finns redan företag i vindenergibranschen. Ett samarbete mellan dem och Oskarshamnsverket bör upprättas.

En avgörande faktor för att hela landet skall leva är kommunikationerna. Vi tar upp dessa i ett speciellt avsnitt. Här påpekar vi bara att satsning på spårbunden trafik på kontinenten pågår i stor skala alltifrån snabbtåg till tåg-

tunnel under engelska kanalen. Detta visar att energi-, miljö- och trängselproblemen nu tvingar fram en ändring av trafikapparaten från bilism till spårbundna kollektiva färdmedel. Av samma skäl väntas flygtrafikens ökning minska. Sverige måste följa denna utveckling. Bl a av dessa orsaker måste en upprustning ske av Blekinge kustbana. En upprustning av järnvägen utefter ostkusten bör ske – kanske skall den byggas ut efter hela ostkusten. E 66 behöver då inte byggas ut till ökad kapacitet. I takt med järnvägens utbyggnad med förhoppningsvis snabbtåg bör en del av flygplatserna i denna del av landet omprövas.

Blekinge och Gotlands län bör prioriteras speciellt, eftersom de i vissa avseende uppvisar liknande problem som övre Norrland. I denna del av landet bör centrum för uppbyggnaden av landets vindkraft ligga.

Utveckling av bioenergiteknik och kollektivtransportmedel bör till vissa delar lokaliseras till dessa län och på sikt ersätta den framtidslösa militära industrin.

Speciellt vill vi nämna utvecklingen av och uppbyggnaden av biobränsleanläggningar. *Både i Sverige och i öststaterna finns en stor potential av bio-bränslen som ej utnyttjas, eftersom länderna har haft tillgång till kortsiktigt billiga, miljöfarliga fossila bränslen. Här föreligger en stor, gemensam utvecklingspotential.*

Till dessa län bör delar av den utbildning och FoU om öststaterna som behövs förläggas. Vidare bör insatser göras för att dessa län blir de första mottagarna av en kultur- och turistström från öster.

Att handelskontor för Östersjöhandel och filial till fiskeristyrelsen placeras i Blekinge ser vpk som naturliga steg i en process där dessa områden står inför en kraftig expansion. Utvecklingen av högskolorna i sydöstra Sverige bör integreras med utvecklingen av öststaterna. Här finns plats för nya studieområden, t.ex. baltisk kultur och baltiska språk.

Träindustrin

Enligt den utredning om vidareförädling vid sågverken som gjordes i slutet av 70-talet fanns en mycket stor utvecklingspotential av svensk träindustri om vidareförädlingen av den sågade träråvaran drevs längre. ●m industriverkets studie lagts till grund för utveckling av sågverk och träindustri skulle i dag tusentals människor ha kunnat vara sysselsatta i glesbygden.

En betydande del av den sågbara råvaran och sågarna finns i skogsbygden och därför har träindustrin stor regionalpolitisk betydelse. Det uppdrag SIND har att genomföra, ett utvecklingsprogram för sågverks- och trämanufakturindustrin i de fyra nordligaste länen, är viktigt och bör få allt stöd. Riksdagen bör understryka vikten av att detta program drivs med kraft. Domänverket bör fortsätta sin politik att köpa upp sågar och driva vidareförädlingen av sågade trävaror längre i de utsatta delarna av landet. Domänverket har också ett stort ansvar för att befintliga sågar försörjs med virke.

För särskilt strategiska insatser för förädling av sågade trävaror föreslår vi för de fyra nordligaste länen 150 000 000 kr. För övriga delar av stödområdet föreslår vi ett utvecklingsprogram i SINDs regi på samma sätt som i de fyra nordligaste länen vad gäller såg- och trävaruområdet.

Det är ett nationellt intresse att vi i Sverige har kvar en uthållig, modern och konkurrenskraftig järn- och stålindustri. Tillgången till högkvalitativa stålprodukter är en förutsättning för utbyggnad av kollektivtrafik, ny energiteknik m.m.

Järn- och stålindustrin ger också en stabil inhemsk avsetningsmarknad för de järnmalmsgruvor som finns kvar. En ny konkurrenskraftig stålindustri växer fram i Europa. Utvecklingen går mot några få stora företag koncentrerade på vissa produkter. Svensk stålindustri är liten men fortfarande bra på vissa områden. Om stålindustrin i vårt land försvagas kan den sannolikt slå ut av omstrukturerade stålföretag i Europa.

De svenska ägarna av stålindustri ger ibland ett intryck av trötthet och en önskan att helst slippa sitt ägaransvar. Samtidigt ges i debatten ett intryck av att man i branschen har en övertro på EG-anpassningens möjligheter. I stället för övertro på EG borde den svenska stålindustrin ägna sig åt framtidsinriktade satsningar på miljöns och energiteknikens område. Nya ekologiskt hållbara processer för järn- och stålproduktion har vpk pekat på i motion 1989/90:N246. Det försprång svensk stålindustri har måste nyttjas i en offensiv politik med nya investeringar.

Ägarstrukturen måste fortlöpande ses över och frågan om att samordna den svenska stålindustrin i ett statligt ägardominerat metallbolag bör utredas. Ett sådant metallbolag, där även löntagarfonder och 4:e AP-fonden tillsammans med staten kan bilda en aktiv ägargrupp, kan ge stålindustrin en inriktning mot den nordiska marknaden och mot vissa nischer på den internationella marknaden. I motion 1989/90:N246 har vpk också pekat på att Luleås närhet till förstklassiga malmer ger denna ort särskilda förutsättningar att utvecklas som metallurgiskt centrum genom satsningar på forskning, ny utrustning och teknik. Gruvdriften och även prospekteringsverksamheten har stor strategisk betydelse för järn- och stålindustrin. När riktlinjer för framtida prospekteringsverksamhet föreslås avser vi att återkomma i dessa frågor.

Energin

De statliga insatserna på energiområdet har en god möjlighet att kombinera miljöhänsyn med positiva regionala åtgärder. Beaktandet av regionala och globala miljöhänsyn gör att vi måste minska användningen av fossila bränslen och utveckla kärnkraften.

Dessa energiformer skall ersättas med ökad energieffektivitet och ökat sparande. Den energi som verkligen behöver produceras skall till största delen komma från förnyelsebara energikällor. Dessa är i Sverige framför allt vindkraft, biobränslen, vågenergi och geotermisk energi. Energihushållningsmedvetandet hos många mindre energikonsumenter står nu vid ett lågvattenmärke i landet. När t.ex. butiker så långt norrut som i Sundsvall finner det företagsekonomiskt lönsamt att hålla entrédörrarna öppna mitt i vintern och istället ha ett varmluftsaggregat påslaget på högsta effekt måste det föreliggande allvarliga brister både i energiprissättning och i energihushållningsmedvetandet.

Utveckling och ökad användning av förnyelsebara bränslen gynnar regioner med regionala strukturproblem eftersom bränslena är inhemska och produceras i glesbygd. Biobränslen nämns i propositionen men övriga förnyelsebara energikällor förbigås med skrämmande tystnad. Satsning på t.ex. vindkraft i södra Sverige skulle ge våra södra kuster många arbetstillfällen – ofta geografiskt utspridda och i glesbygd.

Stark kritik riktas mot statsmakternas oförutsägbara och svagastyrning av energimarknaden, när det gäller både prissättning och produktionsmetoder. Nu i dagarna börjar regeringen t.ex. att tveka om årtalet för kärnkrafts-utvecklingen. Dessa ständiga förändringar och brist på konsekvens i energipolitiken vållar marknaden stora problem, inte minst kommuner som har satsat på olika former av fjärrvärme. Vpk menar att det så snart som möjligt bör upprättas nationella och regionala energiplaner som t.ex. skall visa hur bio-, vind- och vågenergi skall bidra till vår energiproduktion och hur kärnkraftsindustrins materiella och personella resurser skall tillvaratas.

De kommande miljöavgifterna måste sättas så att de inhemska, förnyelsebara energikällorna gynnas och omedelbart blir konkurrensfärdiga. Det får inte bli så att naturgasen konkurrerar ut våra inhemska bränslen. Naturgasen skall endast användas där andra energislag ej är praktiskt användbara. I vårt land gäller det storstadsområdena. Naturgasnätet måste också vara konvertibelt till biogas.

Den elintensiva industrin har under många år varit gynnad av relativt sett låga energipriser i Sverige. Det har bidragit till lägre grad av rationaliseringar av den elintensiva industrin. Den senaste tiden har det också från industrisida framkommit att man inte kommer att få särskilt stora problem när kärnkraften avvecklas, eftersom man bl.a. medvetet underskattat biobränslenas potential. Den elintensiva industrins vinstnivå beräknas – av oberoende ekonomiska institut – ändå ligga på en högre nivå än genomsnittet för svensk industri, trots kommande energiprisökningar. Även i våra traditionella basnäringar är en produktutveckling trolig där produkterna kräver mindre energimängder. En ökning av energipriserna medför inte en minskning av svenskarnas nationalförmögenhet, om vi med nationalförmögenhet menar allt vad vi njuter av i livet.

Sverige har också ett internationellt ansvar som ett av jordens fem mest utvecklade länder. Sverige måste visa att det går att klara både energi- och miljömålen.

Det av regionalpolitiska kommittén föreslagna återförandet av 1 öre/kWh av vattenkraftsskatten, bör genomföras. Medlen – 600 milj. kr. – bör gå till infrastruktursatsningar. Produktionsavgiften får inte kompenseras av kraftbolagen i form av höjda elpriser.

Landbygdsutveckling skapar möjligheter

Under några år har lantbruksstyrelsen arbetat med ett särskilt stöd för landsbygdsutveckling i norra Sverige. Detta har fungerat mycket bra. Lantbruksstyrelsen säger själv: "Åtgärdsprogrammet har inneburit en kraftig stimulans för uppbyggnad och utveckling av med jord och skog kombinerade företag." En landsbygdsutveckling värd namnet måste baseras på att det finns ett aktivt skogs- och jordbruk som grund.

En levande landsbygd kräver ett levande jord- och skogsbruk. Det har stor betydelse för hela infrastrukturen på landsbygden. Vägar hålls i skick. Pensionärer får sina gårdsplaner och bivägar plogade. Lantbrukarens svets kommer väl till hands för att göra småreparationer osv. Delar av detta skulle i annat fall få tas över av det allmänna.

Lantbruksstyrelsen begär nu att få fortsätta sitt landsbygdsutvecklingsprogram i ytterligare tre år och dessutom kunna utvidga det till södra och mellersta Sverige. Det har också visat sig att kombinationsnäringar speciellt har gynnat kvinnornas situation på landsbygden. Alla mått som idag tas för att kvinnorna skall stanna kvar på landsbygden måste stödjas. Hittills har verksamheter som ökad sysselsättning i skogsbruket, alternativodling, trädgårdsodling, nya landsbygdsprodukter, turism samt särskilda projekt för landsbygdens kvinnor visat sig särskilt framgångsrika. När nu en avveckling av jordbruksstödet väntar bakom hörnet kommer också möjligheten till småskalig vidareförädling av livsmedel på gården eller i mindre producentkooperativ att bli allt viktigare för att få ett jordbruk att gå runt och ge vinst.

Vi föreslår därför att 193 000 000 kr. beviljas för ett fortsatt aktivt arbete med landsbygdsutveckling. Riksdagen uttalade 1989 att användningen av dessa medel skall vara flexibel och anpassad till lokala förhållanden. Tonvikten bör dock ligga på verksamhet som utgör ett komplement till jord- och skogsbruket.

Jordbruket står också i övrigt inför stor förändring. En utredning i ämnet är klar och en proposition kommer under våren 1990. Vi avvaktar därför med ytterligare förslag till dess.

Utbildningsfrågorna

Utbildningspolitiken påverkar både samhällsutvecklingen och våra möjligheter att avvärja hoten mot människor och miljö. Varje människa skall ha en verklig möjlighet till utbildning och personlig utveckling oavsett klasstillhörighet, kön och var i landet man bor.

Frågan om en bra utbildning för alla är i grunden en demokratifråga. Det finns klara samband mellan skolbakgrund och möjlighet att påverka politiska beslut. Kort sagt: En dålig skolutbildning ger sämre möjligheter att ta tillvara de rättigheter man har och det ger sämre möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Det är därför ur demokratisk synvinkel mycket viktigt att alla, särskilt de med kort skolgång, får chansen att komplettera sin utbildning.

För den grundläggande utbildningen är det viktigt med en ordentlig satsning på grundvux, komvux och folkhögskolor. Etapp 1 inom komvux, dvs. den som skall ge grundskolekompetens, har faktiskt minskat sin volym under åttiotalet. De som endast har gått folkskola och som sedan dess inte har studerat utgör idag en mindre del av de studerande inom komvux etapp 1. Många människor med kort utbildning står alltså idag utanför komvux.

En orsak till detta är säkert att vuxenstudiestödet inte motsvarar inkomstbortfallet för folk i normala inkomstlägen. Däremot kan det vara ett möjligt alternativ för dem som kommer från ett deltidsarbete eller som varit hemma och vårdat barn och inte haft en vanlig inkomst. Vpk har i annat sammanhang föreslagit förstärkningar av vuxenstudiestödet.

Utbildningsnivån är lägre i de delar av landet som behöver regionalpolitiskt stöd. Befolkningen i dessa delar av landet får inte heller så stor del av satsningarna på personalutbildning. Eftersom personalutbildningen idag omfattar betydligt mer än hälften av all vuxenutbildning och mest tillfaller högutbildade män i de expansiva områdena ställer detta ännu större krav på samhällets utbildningsinsatser i glesbygd.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår vpk en satsning på 50 000 000 kronor för att öka rekryteringen inom vuxenutbildningen och för att öka antalet studietimmar i den kommunala vuxenutbildningen i stödområdet.

●tvivelaktigt spelar studieförbunden en viktig roll i strävan efter ett jämlikt utbildningsutbud. Inte minst gäller detta glesbygden. Detsamma gäller för folkhögskolorna, som ofta är belägna på landsbygden och där kan fungera som kulturcentra. Folkhögskolan är också särskilt lämpad för utbildning av elever utan studievana genom sin pedagogiska frihet. Internatformen ger en helhetsmiljö som i sig kan vara viktig för elevernas sociala utveckling. Vpk har till årets riksmöte föreslagit höjda statsbidrag till dessa för landsbygden så viktiga studieformer.

●fta har den regionalpolitiska debatten om utbildning inriktats på högskoleutbildning. Tillgången till högskoleutbildning med hög kvalitet är naturligtvis viktig. Men för den lilla orten är tillgången till grund- och gymnasieskola av större betydelse än en högskola. Skolan har också ett symbolvärde för den omgivande bygden. Den står för utveckling och framtidstro.

För att behålla nedläggningshotade byskolor är det viktigt att ta till vara de positiva erfarenheter man på många håll gjort av integration mellan skola och barnomsorg. Det har dessutom ett värde i sig att bryta upp de stela gränserna mellan dessa verksamheter. Vpk har i en särskild motion till årets riksmöte föreslagit ett särskilt stöd till skolor i glesbygd.

Självklart spelar också högskolans utbildning och forskning en viktig roll som motor för en regional utveckling. Vpk har i samband med regeringens proposition om forskningspolitiken bland annat krävt förstärkta forskningsanslag vid vissa små och medelstora högskolor.

Vpk menar att distansundervisningen inom högskolan är viktig för att rekrytera nya grupper med långa avstånd till någon högskoleort till högre utbildning. Det är också viktigt att ta tillvara erfarenheter av distansundervisning vid Umeå universitet. Vpk vill därför föreslå 10 000 000 kronor till högskolans distansundervisning och till lokala studiecentra.

Kommunikationer

Vpk instämmer i propositionens slutsatser om att fortsatt utbyggnad och förnyelse av kommunikationssystemen har en avgörande betydelse för den regionala utvecklingen.

Det finns dock inga som helst miljö- och energiaspekter på kommunikationssektorn i propositionens beskrivning. Det är viktigt med satsningar på kommunikationer men det måste kombineras med hänsyn till miljön. Att inte göra det är att verkligen skapa framtida problem för många regioner, t.ex. i södra Sveriges skogsområden där försurningen fortgår och nu närmar sig nivåer där skogens produktivitetsförmåga påverkas.

Av dessa skäl måste ökningen av bil- och flygtrafiken brytas. Även flera andra skäl talar för att ett ökat kollektivt, spårbundet resande måste till. Det handlar om att minska olycksantalet, rädda våra stadskulturer, minska orättvisorna i transporter, minska resursslöseri osv. För tyngre och mer långväga transporter måste sjöfart och järnväg stå för merparten.

Bilism skall gynnas där den är samhällsekonomiskt lönsam (inkluderat miljökostnader). I vårt land innebär det att bilens möjligheter skall tas till vara i Norrland, framför allt i dess inland där det aldrig kommer att vara aktuellt med spårbunden trafik. Detta innebär att stödet till mindre vägar och enskilda vägar skall bibehållas och ökas via de regionala stödfonderna.

Ett annat stort fel i propositionen är att den talar mycket om vårt ökade resbehov som en livsnödvändighet som ej går att undvika. Vpk menar att vi måste se över infrastrukturen i stort och inte bygga fast oss i ett bil- och flygberoende. Det kan inte vara riktigt att bygga samhällen och infrastrukturer så att långväga pendling mellan bostad och arbetsplats tvingas fram. Ej heller kan det vara riktigt att lägga serviceinrättningar såsom storskaliga köpcentrum och sjukhus långt ifrån bostadsområden. Vi efterlyser en långsiktig strategi för att motverka dessa felaktiga infrastruktur-uppbyggnader.

Data-, tele- och videokommunikationernas möjlighet att ersätta framför allt persontransporter måste lyftas fram. Nya rön visar att det finns en stor potential på detta område, som måste utnyttjas på ett bättre sätt än idag. Här finns fortfarande en tradition och tröghet som måste övervinnas.

Vpk instämmer också i den kritik som menar att utvärdering och bedömning av olika infrastrukturåtgärder tillämpas i för låg grad. Det behövs noggranna analyser av projekt för att bäst kunna få största möjliga effekt av olika. Man kan t.ex. inte bara bygga en väg på måfå och anta att den har positiva regionala effekter.

För konkreta yrkanden på kommunikationsområdet hänvisas till vpk:s motion till proposition 1989/90:88 om vissa näringspolitiska frågor.

Skattereformen drabbar glesbygden

Enligt regionalpropositionen betyder skattereformen följande för glesbygden: "Sänkningen av skattesatserna ger en begränsad skattelättnad för regioner med låga inkomster". Glesbygden i Sverige präglas av låg- och medelinkomsttagare. Propositionen menar också att dessa regioner inte behöver vara med att finansiera skattereformen i lika stor utsträckning. Det är ett påstående som måste tas med en stor nypa salt, eftersom de stora pålagor på bilen som kommit den senaste tiden drabbar speciellt glesbygden, där bilen oftast är det enda transportmedlet.

Vpk:s skatteförslag skulle ha gett grupper med låga inkomster en större skattelättnad, med tanke på det grundavdrag som vi föreslog. Regeringen har tvingats till reträtt vad gäller reseavdragen, vilket har hjälpt upp situationen något.

Den regionalpolitiska kommittén anser att biobränslen även i fortsättningen skall vara befriade från skatt. Vi håller med eftersom en skatt på biobränslen skulle slå hårt mot glesbygden och dessutom skapa stora svårigheter för en konvertering till alternativa bränslen vid en kärnkraftsavveckling.

Vi menar att regionalpolitiska lättnader vad gäller turistmomsen skulle betyda mycket för turismen i glesbygden. Detta har även Statens turistråd pekat på.

Vi kommer också att gå emot ett införande av skatt på svamp-, bär- och kottplockning. I glesbygden är detta ett mycket viktigt tillskott för försörjningen, som dessutom tar tillvara tillgångar i skogen, vilka annars skulle ruttna bort.

Ett annat problem som ännu inte är tillfredställande löst är kvittningsrätten mellan tjänsteinkomster och underskott i rörelse, som har en avgörande betydelse vad gäller tillkomsten av småföretag i glesbygden. Speciellt för nystartade jordbruk är denna fråga av stor betydelse.

Propositionen pekar på att mer underlag behövs för att bedöma de regionalpolitiska effekterna av skattereformen. Här instämmer vi tillfullo och frågar oss varför det hastar så med skattereformen att underlag och analyser inte tas fram innan reformen är genomförd, utan istället kanske kommer i efterhand när skadan redan till stor del är ett faktum.

Regionalpolitiken och kvinnorna

Regionalpolitiken är könsblind. Kvinnor och män lever i olika världar. Kvinnor har, generellt sett, färre yrken att välja på, lägre löner, sämre arbetstider och tyngre arbeten än män. Detta faktum har dock inte gett stort utslag i regeringens proposition om regionalpolitiken. Visserligen omnämns kvinnorna på flera ställen i propositionen, men det blir mest vackra ord. Bl a står det följande under avsnittet om jämställdhet: "För ett fullt kapacitetsutnyttjande krävs att kvinnors tillgång till arbete, service, kultur, fritid, m.m. blir likvärdig i landets olika delar. För en god regional utveckling är kvinnors kompetens och särskilda erfarenheter nödvändiga inslag."

Mot bakgrund av den skrivningen är det beklagligt att propositionen innehåller så få förslag till konkreta åtgärder eller särskilda medel för att förverkliga dessa nödvändiga inslag. I stället övervältras frågan på kommunerna och länsorganen, som förväntas klara av nödvändiga prioriteringar. Den nuvarande situationen, med kvinnunderskott i många inlandskommuner, visar att detta ej har fungerat.

Regionalpolitikens utformning har missgynnat kvinnorna. I redovisningen av det hittillsvarande stödet konstaterar man i propositionen att verkstadsindustrin är den bransch som erhållit mest stöd, vilket innebär att drygt vart tredje stödföretag finns inom denna bransch. Läger man till trävarubranschen så täcker man 55 % av stödet. Både verkstadsindustrin och trävarubranschen är typiskt manliga områden.

Även vid redovisningen av olika slags statistik över utvecklingen under 80-talet så har man missat könsaspekten. Så skulle tex tabellerna som redovisar arbetslöshet, befolkningsutveckling och flyttningsnetton kunnat ge viktig information om utvecklingen om de redovisat siffrorna uppdelade på män och kvinnor.

Vid redovisningen av utfallet av det hittillsvarande regionalpolitiska stödet har man inte redovisat sysselsättningsökningen för kvinnor på länsnivå, vilket minskar värdet av totalsiffran.

●van givna exempel döljer det faktum att det är kvinnorna som flyttar från lands- och glesbygd.

Om man skall leva upp till målsättningen att kvinnor skall ha likvärdig tillgång till arbete, service, kultur och fritid, måste man börja med att beskriva hela verkligheten.

Den bristande verklighetsbeskrivningen får också andra konsekvenser när det gäller regelverket runt det regionalpolitiska stödet. Grundregeln som gäller i dag, och som föreslås gälla även fortsättningsvis – att minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer till följd av stödet skall förbehållas vardera könet – kan synas ”jämlik”, men mot bakgrund av att merparten av stödet går till ”manliga” sysselsättningar så innebär det faktiskt att kvinnorna missgynnas hela tiden.

Vpk menar att det regionalpolitiska stödet måste omprioriteras och under kommande år gå till kvinnor i större utsträckning, eftersom läget just nu är kritiskt i många inlandskommuner. Det är kvinnorna som flyttar först.

Ovanstående visar att regionalpolitiken inte tagit hänsyn till kvinnors och mäns olika arbetsmarknader. Kvinnorna finns i huvudsak inom den offentliga sektorn, som ju inte får del av det regionalpolitiska stödet.

Eftersom den offentliga sektorn har så stor betydelse för kvinnorna, borde detta avspeglats i regionalpolitiken. Vpk anser att regionalpolitiska medel måste kunna användas även till satsningar på offentlig sektor inom utsatta regioner. I stället för nedsättning av socialavgifterna, vill vpk göra en satsning på sex timmars arbetsdag inom vård och omsorg i inlandet.

Ett av de viktigaste kraven bland kvinnor är kravet på en daglig arbetstidsförkortning. Vpk föreslår att försöksverksamhet med sextimmarsdag får tillämpas inom vård och omsorg i det inre stödområdet och vill anslå 338 milj. kr. för detta ändamål. Denna arbetstidsförkortning kommer också att skapa 500–1 000 nya jobb i stödområde 1.

Viktiga delar av den offentliga sektorn är vård och omsorg, där utbyggnad av barnomsorgen är viktig för att klara service till den ökande andelen gamla människor. Alternativa, flexibla lösningar måste prövas, och kommunerna måste ges ekonomiska förutsättningar för detta. Vpk föreslår därför ett särskilt glesbygdstöd för kommunal barnomsorg på små orter och på landsbygden.

Den offentliga sektorn är också kommunikationer, och en kraftig satsning på kollektiva färdmedel skulle gynna kvinnorna. Ett speciellt statsbidrag till länstrafiken i län med stora avstånd skulle skapa mer likvärdiga förutsättningar för de olika länstrafikbolagen.

En tredje viktig del av den offentliga sektorn är utbildning och forskning. Möjligheterna till utbildning behandlas i annan del av motionen. När det gäller forskningen så behövs det forskning om kvinnor på landsbygden, vilka villkor de lever under och vad som krävs av regionala satsningar. Kunskaperna om kvinnors villkor är ännu otillräckliga och det gäller framför allt kvinnor på landsbygd och i glesbygd.

Landsbygdskampanjen Hela Sverige ska leva har visat på den kraft och det engagemang som finns på landsbygden och ofta har det varit kvinnor som har gått i spetsen. Arbetssättet och metoderna, att arbeta i platta organisationer, skapa lokala nätverk och att bygga upp något underifrån, har passat

kvinnorna. Vpk föreslår ett forskningsprojekt med särskild inriktning på kvinnor på landsbygden.

Om regionalpolitiken skall få någon verklig betydelse på 90-talet, så måste den på ett helt annat sätt än i regeringens proposition ta sin utgångspunkt i mäns och kvinnors olika villkor och om talet om jämlikhet skall bli mer än vackra ord, måste de åtföljas av konkreta åtgärder i form av rejäla resurstillskott inom de områden där kvinnor finns i dag.

Boendet i glesbygd

För att främja boendet i glesbygd bör åtgärder genomföras för att framför allt yngre och äldre skall kunna ha ett rimligt boende. Dessa grupper är inte alltid attraherade av villaboende, som dominerar i glesbygd. Stöd bör ges till ökad självförvaltning, självbyggande, experimentbyggande och ekohusbyggande även av och i flerfamiljshus. Bostadsfinansieringen bör ses över så att en ökad diversifiering finns. Då skapas möjligheter för bättre anpassning till situationen på landsbygd och i skärgård. Permanentbosättning i glesbygd måste stödjas så att den kan konkurrera med fritidshusägande.

När det gäller äldres boende i servicehem är vi emot koncentrationen till stora hem i tätorter. Liksom när det gäller barnomsorgen har det runt om i landet gjorts ett flertal försök med boende på mindre institutioner mycket nära hemmiljön. Vi anser att man nu samlat så mycket kunskap om detta att denna inriktning kan permanentas. En sådan inriktning tror vi stärks om kommunerna i lag får ansvaret för att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad, vilket vpk föreslagit.

Ett fullgott liv

I propositionen sägs att målet för regionalpolitiken är rättvisa, valfrihet och tillväxt och att detta skall ske genom att man skapar sysselsättning, service och en god miljö på landet.

Detta erkännande av en misslyckad regionalpolitik stämmer väl överens med de erfarenheter och analyser som vi har gjort. Förutom att det råder stora orättvisor mellan olika grupper så finns det också stora sociala och ekonomiska skillnader mellan regioner. Klyftorna är i detta avseende störst mellan storstad och land – då inget sagt om psykologiska värden som exempelvis livskvalitet eller om miljöaspekterna.

I detta avsnitt vill vi behandla möjligheten till en utbyggnad och utveckling av den sociala servicen i glesbygd och på landsbygden.

Många av de sociala och miljömässiga problem som i dag finns i de befolkningstäta områdena beror på att det snart är omöjligt att bo kvar i andra regioner. Man måste för sin försörjning flytta till storstäderna antingen man vill eller inte.

En förutsättning för att människor skall kunna stanna kvar i glesbygden och på landsbygden är att den sociala servicen fungerar. Kommunerna med stora glesbygder har ofta en mer ansträngd ekonomi än andra kommuner och har svårt att klara sociala åtaganden. Kommunerna måste därför ha ett statligt stöd dels för att kunna bibehålla en viss servicenivå, dels för att kunna bygga upp den. Viktigt i detta uppbyggande är en samverkan över olika sek-

torsgränser, posten, affärsverksamhet, föreningsliv och kommunen. I detta kan länsstyrelserna ha en viktig planerande och samordnande roll. Då kan man också nå en samordning med arbetsmarknad och bostadsplaneringen.

När vi gått igenom regeringens proposition förvånas vi över den nästan totala avsaknaden av ett socialt perspektiv på regionerna och då särskilt när det gäller glesbygden. Intrycket man får är att glesbygden är befolkad med en annan art än människor. Barns, ungdomars, mäns, kvinnors och äldres behov av socialt utbyte och gemenskap berörs oändligt perifert. Kvinnor talar det om i termer av arbetskraft och företagande. Ungdomar betraktas som en sorts reservarmé för arbetsplatserna. Vi tror att för ökad rättvisa och en utvecklad välfärd måste ett mycket större perspektiv finnas än vad som denna proposition har. De sociala frågeställningarna, medvetet eller omedvetet, har inte kommit fram. Problem och problemlösningar måste utgå från människors behov och utgöra grunden för en levande landsbygd och vi kan inte finna den substansen/det underlaget i regeringens förslag. Det finns därför en risk för att den vilar på hälleberget och ger dålig skörd.

Att ställa samlingslokaler till förfogande är en viktig samhällelig uppgift. Under ett flertal år har statens bidrag till upprustning och utbyggnad varit fryst vid 52 miljoner kronor. Detta har inneburit att kötiden för att få del av detta bidrag f. n. är sex till sju år. Det finns nu på landsbygden ett stort mått av samutnyttjande, skola, förskola, föreningar, så att lokalerna har en allsidig användning. Vpk anser att det är viktigt att ge bidrag till samutnyttjade samlingslokaler i glesbygd. ●mkring årsskiftet kommer bostadsservicedelegationens utvärdering av samutnyttjande av lokaler i glesbygd. Då det behövs en utvärdering som kan belysa hur samutnyttjandet kan och skall fungera vill vi avvakta denna innan vi tar ställning till hur mycket pengar som behövs för upprustning och utbyggnad.

Barnomsorg skall också finnas i glesbygd. Även den ingår väl i regeringens löfte om fullt utbyggd barnomsorg till nästa år? Det är därför hög tid att bestämma hur denna skall utformas. Under de senaste fem åren har det runt om i landet pågått olika former av försöksverksamheter med barnomsorg i glesbygd. Det bör därför vara möjligt att finna fungerande modeller för de ca 8 000 barn på landsbygden som är i behov av någon form av barntillsyn. Vi vill här ta upp två former av barnomsorg som vi bidragsvägen vill stimulera kommunerna att satsa på. Båda utgår från brukarnas behov av barntillsyn.

Barnmiljörådet gjorde i samarbete med socialstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund och Svenska kommunförbundet ett projekt i sex kommuner 1986. Syftet var egentligen inte att ordna barnomsorg utan att öka lantbrukarbarnens säkerhet, vilket denna verksamhet avsevärt gjorde. Dessutom fick man också fram en barnomsorgsform, skördedagis, som passade brukarnas behov. De allra flesta var nöjda eller mycket nöjda. Det hade känts lugnt och tryggt att ha barnen i goda händer och föräldrarnas arbetssituation hade helt naturligt förbättrats. De allra flesta ville att projektet skulle upprepas. Även barnen uttryckte förtjusning över att få vara på dagis.

Flera projekt har gjorts med en samverkan mellan skolan och förskolan, alla med lyckat resultat. På daghemmet Pärugglan, Håknäs i Nordmalings kommun har man med hjälp av socialstyrelsen och skolöverstyrelsen drivit ett projekt med en samordning av skola och förskola. Skolan ligger ofta rela-

tivt nära människorna, så även i glesbygd. Inte minst de större förskolebarnen kan utnyttja de kommunikationer som finns för att komma till skolan/dagis. Det behövs flexibilitet för att klara glesbygdens barnomsorg, men skördedagis och kombinerat skola/dagis kan vara värt att mer eller mindre permanenta. Vpk föreslår att staten ger öronmärkta pengar för att utveckla dessa två omsorgsformer i glesbygd. Vi föreslår att varje nyuppförd plats initialt stimuleras med 25 000 kr.

Under en period är ungdomars umgänge med jämnåriga mycket viktigt. Det är väsentligt för att utveckla deras identitet och personlighet. Det är ofta en övergångsform mellan tryggheten i familjen och tillhörigheten till vuxenvärlden. Man kan säga att det är en arena där man tränar sig för att bli vuxen.

Ungdomstiden skall inte vara en träning för anpassning i glesbygd. Den uppfattningen kan man lätt få när man läser propositionen och andra landsbygdsprogram. Unga människor behöver mer än vuxna kontaktpunkter och vad samhället i första hand måste göra är att ställa lokaler till förfogande och vara lyhörda för ungdomarnas önskemål. Det bör finnas en försiktighet med att organisera verksamheter som inte ungdomar uttryckt önskemål om utan låta initiativen komma från dem själva.

Landsbygden i sig själv kan ha en stor attraktivitet för ungdomar. I första hand gäller detta för pojkar, medan däremot flickornas möjlighet att förverkliga sina intressen är mindre. Det finns ett stort utbud av traditionellt manliga verksamheter som jakt, fiske och sport, ofta med hög status, medan det som attraherar flickor oftast kommer i andra hand. Vi har också en bestämd känsla av att pojkarnas verksamhetsbehov i första hand blir tillgodosedda. Om man vill utveckla ungdomars livsmiljö på landsbygden måste en prioritering göras till förmån för flickorna.

Ungdomars möjligheter till olika aktiviteter är beroende av bra kommunikationer. För deras skull vill vi därför att riksdagen beaktar vad som sägs i motionens avsnitt om kommunikationer. När det gäller kvinnornas möjligheter i glesbygden vill vi hänvisa till annat ställe i motionen som tar upp en rad förslag till åtgärder.

Det har den senaste tiden funnits propåer om att lantbrevbärningen skulle rationaliseras, dvs. minska. Postverket menar att man måste se rent krasst även på denna verksamhet och att den i nuläget är alltför dyr. Lantbrevbärningen är mycket uppskattad och till stor nytta på landsbygden. Vpk vill att denna verksamhet utvidgas på så sätt att den inte enbart behöver ha en ekonomisk inriktning, utan att den kan kombineras med en social del, exempelvis enklare tillsynsuppgifter. En person som kommer fem gånger i veckan till en äldre människa utgör en mycket stor del i en trygghet. Det blir en trygghet som kan innebära att han väljer att stanna kvar i sitt hem om en total isoleering kan undvikas. Därtill kunde det bidra till en i praktiskt hänseende ökad servicenivå. En utvidgad sådan service tror vi generellt skulle betyda mycket för en bygd och vilka begränsningar en sådan service skulle ha får antagligen avgöras av de lokala förhållandena.

Vpk föreslår att en utredning tillsätts som kommer med förslag om vilka regler som skall justeras för att postverket skall kunna utveckla sin lantbrevbärningsorganisation; nya uppgifter och ny organisationsform. Vi anser

också att det av direktiven skall framgå att postverket fortsättningsvis skall ha hela ansvaret för verksamheten.

Vpk sällar sig till dem som vill ha en levande landsbygd, socialt, kulturellt och ekonomiskt. Om inte detta kan göras enligt självbärande principen är vi även villiga att betala för att få ha den.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen anslår under budgetåret 1990/91 516 000 000 kr. till anslag D 2. Regionala utvecklingsinsatser utöver vad regeringen föreslår,

2. att riksdagen beslutar anta vpk:s stödområdesindelning i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statliga och andra samhällsägda företag samt löntagarfonderna skall bli aktiva verktyg för att nå de regionalpolitiska målen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statliga och andra samhällsägda företag samt löntagarfonderna bör medverka till en ökad förädling av landets råvaror inom landet,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om utformning av redskap för de demokratiska instanserna att kunna kontrollera och styra lokaliseringen av arbetsplatser för att kunna korrigera nuvarande koncentrationstendenser,

6. att riksdagen avslår regeringens förslag om nedsättning av företagens socialavgifter till en kostnad av 350 milj. kr.,

7. att riksdagen avslår regeringens förslag att ej bevilja medel till den s.k. IKS-verksamheten samt att anslaget tillförs 3 milj. kr. för uppjustering i dagens penningvärde,

8. att riksdagen till IKS-verksamhet för budgetåret 1990/91 anslår 33 000 000 kr.,

9. att riksdagen beslutar att höja maximigränsen för butiksstöd i glesbygd från 60 000 kr. till 100 000 kr.,

10. att riksdagen till butiksstöd i glesbygd för budgetåret 1990/91 anslår 10 000 000 kr. utöver regeringens förslag,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EG och regionalpolitiken,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de statliga företagens roll i Norrbotten,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sydöstra Sverige,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur sydöstra Sverige skall få del av den väntade expansionen i kontakterna med Östeuropa,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en omställningsplan för Oskarhamnsverket,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunikationerna i sydöstra Sverige,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Blekinge och Gotland,
18. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett utvecklingsprogram på såg- och träområdet enligt vad som anförts i motionen,
19. att riksdagen till lokaliseringsbidrag till utveckling av förädlingsmöjligheterna inom sågverksindustrin för budgetåret 1990/91 anslår 150 000 000 kr. utöver vad regeringen föreslår,
20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stålindustrins ägarstruktur och inriktning,
21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att energi-, miljö- och regionala hänsyn skall tas i den statliga energipolitiken,
22. att riksdagen hos regeringen begär förslag om nationella och regionala energiplaner,
23. att riksdagen beslutar dra in 1 öre/kWh på vattenkraft och att medlen skall användas till infrastruktursatsningar enligt vad som sägs i motionen,
24. att riksdagen till regionala utvecklingsinsatser till lantbruksstyrelsen för budgetåret 1990/91 anslår 193 000 000 kr. för att användas i enlighet med vad som i motionen anförts,
25. att riksdagen för rekryteringsbefrämjande åtgärder och utökat antal studietimmar i den kommunala vuxenutbildningen inom stödområdet till anslag D 6 anslår 50 000 000 kr.,
26. att riksdagen till högskolans distansundervisning och till lokala studiecentra för budgetåret 1990/91 anslår 10 000 000 kr.,
27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunikationerna,
28. att riksdagen hos regeringen begär en långsiktig strategi för att motverka uppbyggandet av bilkrävande infrastruktur,
29. att riksdagen beslutar om skattefrihet vad gäller biobränslen,
30. att riksdagen beslutar om nedsättning av turistmomsen i stödområdet,
31. att riksdagen beslutar om skattefrihet för svamp-, bär- och kott-plockning,
32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvittningsrätten,
33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnors möjligheter på landsbygden,
34. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 338 000 000 kr. över nytt anslag till sextimmarsdag i stödområde 1 inom vård och omsorg enligt vad som sägs i motionen,
35. att riksdagen ger regeringen i uppdrag att komma med förslag om forskningsprojekt med särskild inriktning på kvinnor på landsbygden,
36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om boendet i glesbygd,
37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om små servicehem med närhet till hemmiljön,

38. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till samutnyttjade lokaler,

39. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår ett anordningsbidrag med 25 000 per plats i daghem och fritidshem, totalt 250 milj. kr., varav 50 000 000 kr. tas över anslag D 6, att användas till att utveckla daghemsformer i glesbygd i enlighet med vad som anförts i motionen,

40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ungdomars livsmiljö i glesbygd och prioritering av verksamheter med flickor som målgrupp,

41. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att se över de regler som hindrar postverket att bygga ut en social service i glesbygd.

Stockholm den 26 mars 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Karl-Erik Persson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvarsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

